

2022-01-30

Anna-Clara Olsson, utredare
Annica Isacsson, statistiker
Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Lars Kolmodin,
Avdelningen för ekonomi och styrning

Läkartillgång i primärvården

Inledning

Utvecklingen av Nära vård är ett sätt att möta ett förändrat hälso- och sjukdomspanorama. Primärvården är en kärna och en fast läkarkontakt, som en del av teamet som ingår i Nära vård. Fast läkarkontakt i primärvården syftar till att skapa trygghet, utveckla relationer och kontinuitet för och med patienten. För personer med komplexa behov, såsom multisjuka äldre eller personer med kroniska sjukdomar, kan behovet av en fast läkarkontakt vara extra stort. En ändamålsenlig kompetensförsörjning är här ett medel för utveckling och omställning till en Nära vård. Underlag för denna utveckling är en av förutsättningarna.

Tillgång till ändamålsenlig personalstatistik underlättar det strategiska arbete med prognoser och dimensionering av bland annat läkarnas AT och ST som regionerna bedriver i syfte att den långsiktiga tillgången till läkare ska motsvara befolkningens behov.

Som arbetsgivarorganisation har SKR tillgång till en mängd uppgifter om de medarbetare som är anställda i regioner och kommuner. I denna PM är uppgifter om läkare i primärvården sammanställda och redovisade på en mer detaljerad nivå än vad som annars publiceras på SKRs hemsida, i databasen Kolada och i rapporten ”Personalen i välfärden”.

En stor del av primärvården bedrivs i privat regi. 41 procent av samtliga listade individer har valt en privat utförare. Privata vårdgivares medarbetare ingår inte i SKRs personalstatistik. För att få en helhetsbild av det totala antalet ST-läkare i allmänmedicin har SKR därför gjort en manuell insamling som inkluderar såväl de ST-läkare som är anställda hos privata vårdgivare som de som är anställda i regionerna.

Socialstyrelsen och Nationella vårdkompetensrådet har fått i uppdrag att ta fram uppgifter om hur läkartillgången i primärvården som helhet ser ut.

Om SKRs personalstatistik

SKRs personalstatistik, som omfattar anställda i regioner och kommuner samt regionägda bolag är en ögonblicksbild av förhållandena i november varje år. Uppgifterna i denna PM rör november 2020 om inte annat anges. Genomgående redovisas avrundade uppgifter över antal anställda.

I personalstatistiken finns per anställd uppgifter om t.ex. yrke enligt AID-etikett (arbetsområde), verksamhet enligt den indelning som används i kostnadsredovisningen (VI 2000) och för läkare den specialitet som man är verksam inom. Där finns även uppgifter om sysselsättningsgrad och frånvaro. Då statistiken redovisas per region ingår de regionägda bolagen i resp. region, därutöver särredovisas Gotland.

Regionernas primärvård är ett eget verksamhetsområde i personalstatistiken. Specialister i allmänmedicin som arbetar i primärvården är anställda på befattningen distriktsläkare/specialist i allmänmedicin, vilket har en egen AID-etikett (arbetsområde) i SKRs personalstatistik.¹

I den somatiska slutenvården och den psykiatriska vården är specialistkompetenta läkare i allmänhet anställda på befattningarna specialistläkare eller överläkare. Läkare som genomgår specialistutbildning är anställda på befattningen ST-läkare. Såväl ST-läkare som specialistkompetenta läkare har också en kod som anger specialitet i personalstatistiken. En läkare som arbetar som chef kan vara kodad på chefsuppdrag/ledningsfunktion istället för på läkarbefattning.

¹ Övriga AID-etiketter – läkare: Överläkare, Skolläkare, Företagsläkare, Specialistläkare, ST-läkare, BT-läkare (ny etikett 2021), Läkare legitimerad annan, AT-läkare, Läkare ej legitimerad, allmäntjänstgöring

Specialistläkare i primärvård i SKRs personalstatistik

Specialister i allmänmedicin i regionernas primärvård

Läkare som är specialister i allmänmedicin och arbetar i primärvården är anställda på befattningen distriktsläkare/specialist i allmänmedicin som har en egen AID-etikett (arbetsområde) i SKRs personalstatistik.

I november 2020 fanns ca 2 650 distriktsläkare/specialister i allmänmedicin månadsavlönade i regionernas primärvård. Dessa ca 2 650 distriktsläkare utgör tillsammans 2 170 årsarbetare. Bland sysselsatta distriktsläkare var den genomsnittliga sysselsättningsgraden² strax över 85 procent.

Ytterligare ca 310 distriktsläkare var timavlönade i regionernas primärvård med en genomsnittlig sysselsättningsgrad på ca 42 procent, vilket resulterar i ca 130 årsarbetare.

Sammantaget var i november 2020 ca 2 960 distriktsläkare anställda i regionernas primärvård och utgjorde tillsammans ca 2 300 årsarbetare.

De månadsavlönade distriktsläkarna har en medelålder på 51 år, medan de timavlönade distriktsläkarna har en medelålder på ca 67 år.

Andra specialistläkare i primärvården i SKRs personalstatistik

I regionernas primärvård fanns också ca 410 månadsavlönade specialistläkare med andra specialiteter än allmänmedicin anställda på befattningarna överläkare eller specialistläkare. Dessa utgjorde tillsammans 330 årsarbetare, med en genomsnittlig sysselsättningsgrad på drygt 84 procent bland de sysselsatta.

Ytterligare cirka 90 specialistkompetenta läkare med andra specialiteter än allmänmedicin var timavlönade i regionernas primärvård, med en sysselsättningsgrad på ca 34 procent.

Dessa månadsavlönade läkare har en medelålder på 53 år medan de timavlönade läkarna har en medelålder på 64 år.

Vår bedömning är att merparten av dessa läkare med annat specialisterinriktning än allmänmedicin arbetar kliniskt inom primärvårdsuppdraget, men här förekommer sannolikt också en del mindre verksamheter med mer specialiserad inriktning.

² Definition faktisk sysselsättningsgrad: överenskommen sysselsättningsgrad minus ledighet (minst 30 dagar) t.ex. föräldraledighet, sjukdom eller utbildning för de anställda som är sysselsatta i november dvs ej helt lediga

ST-läkare i allmänmedicin

ST-läkare i allmänmedicin/primärvård i SKRs personalstatistik

I SKRs personalstatistik återfinns ca 2 150 ST-läkare i allmänmedicin anställda i regionerna i november 2020. I verksamhetsområdet primärvården fanns vid samma tidpunkt 2 030 ST-läkare registrerade som månadsavlönade.

Grupperna sammanfaller inte exakt, ca 1 950 ST-läkare är registrerade med både allmänmedicin som specialitet och primärvården som verksamhetsområde. Ungefär 200 individer som är kodade som ST-läkare i allmänmedicin har i personalstatistiken ett annat angivet verksamhetsområde än primärvård, huvudsakligen specialiserad somatisk vård. Ca 80 ST-läkare som är kodade med anställning inom verksamhetsområdet primärvård har en annan specialitetskodning än allmänmedicin.

Diskrepansen beror troligen delvis på otydlighet eller felaktigheter i verksamhetskodningen och/eller på att den tidigare kodningen för verksamhet eller specialitet inte alltid justeras när en individ tillfälligt eller permanent byter arbetsplats eller inriktning på sin specialiseringstjänstgöring.

De 2 030 ST-läkarna som är registrerade som anställda i primärvården utgör tillsammans 1 680 årsarbetare, genomsnittlig sysselsättningsgrad bland sysselsatta är 93 procent. 220 ST-läkare är helt lediga därav 160 föräldralediga. De månadsavlönade ST-läkarna i primärvården har en medelålder på 37 år.

ST-läkare i allmänmedicin inklusive privata vårdgivare

En stor del av primärvården bedrivs av privata utförare på uppdrag av regionerna. ST-läkare i allmänmedicin som är anställda hos privata vårdgivare ingår i allmänhet regionernas ST-organisation och verksamheterna får en stor del av ST-läkarnas löner täckta med centrala medel, på samma sätt som de regiondrivna verksamheterna får.

För att få en helhetsbild av antalet ST-läkare i allmänmedicin har SKR samlat in uppgifter från regionerna om antalet ST-läkare hos såväl privata som regiondrivna verksamheter i maj/juni 2020 och 2021.

I maj/juni 2021 angav regionerna att det fanns totalt 3 290 ST-läkare i allmänmedicin. Av dessa var 2 120 anställda i regionerna och 1 170 anställda hos privata vårdgivare.

Två år tidigare, i maj/juni 2019, fanns enligt denna insamling totalt 2 950 ST-läkare i allmänmedicin i landet, varav ca 2 030 var anställda i regionernas verksamheter och 920 hos privata vårdgivare.

Då såväl tidpunkt som insamlingsmetod skiljer sig mellan personalstatistikens registerdata och de manuellt insamlade uppgifterna överensstämmer uppgifterna inte exakt. I de manuellt inrapporterade uppgifterna från maj/juni 2019 och 2021 anges något färre ST-läkare i allmänmedicin än i personalstatistiken för november föregående år. Den inrapporterade siffran ligger dock mycket nära personalstatistikens uppgift om antal ST-läkare anställda i verksamhetsområdet primärvård.

En möjlig förklaring till detta kan vara att individer som inte längre är aktiva som ST-läkare i allmänmedicin inte kommer med i de manuellt inrapporterade uppgifterna även om de i personalstatistiken ligger kvar med denna specialitetskodning, men med en anställning inom ett annat verksamhetsområde.

ST-läkare i relation till antalet distriktsläkare

Alla ST-läkare ska ha en huvudhandledare som är specialistkompetent i den specialitet som ST:n gäller. Antalet anställda distriktsläkare/specialister i allmänmedicin är därmed en viktig faktor för möjligheten att ha ST-läkare i primärvården.

Om vi utgår från SKRs personalstatistik för verksamhetsområdet primärvård och räknar ut förhållandet mellan antalet månadsavlönade distriktsläkare och antalet ST-läkare i allmänmedicin så ligger förhållandet på nationell nivå på ca 1,3 distriktsläkare per ST-läkare respektive ca 0,8 ST-läkare per distriktsläkare.

Andra läkargrupper i primärvården

Utöver de specialistkompetenta läkarna och ST-läkarna fanns i november 2020 ca 270 månadsavlönade legitimerade läkare och 320 icke-legitimerade läkare anställda i regionernas primärvård. De legitimerade läkarna har vikariat eller andra tidsbegränsade anställningar och har ännu inte påbörjat någon ST-tjänst.

Bland de icke-legitimerade läkarna återfinns både läkare med svensk utbildning som arbetar på särskilt förordnande mellan examen och AT och utlandsutbildade läkare som gör praktisk tjänstgöring eller provtjänstgöring för att få svensk legitimation.

Alla AT-läkare tjänstgör i primärvården i minst sex månader, men deras anställningar ligger normalt inte i primärvården utan på ett sjukhus eller på central förvaltning. En AT-läkare som byter ort och arbetsgivare kan dock ibland slutföra sin AT med en visstidsanställning som icke-legitimerad läkare i primärvården.

Samlad läkartillgång i regionernas primärvård

Sammantaget är ca 3 060 specialistkompetenta månadsavlönade läkare anställda i regionernas primärvård, vilket motsvarar ca 2 500 årsarbetare. 2 650 av dessa är distriktsläkare/specialister i allmänmedicin och deras arbetstid motsvarar 2 170 årsarbetare.

Enligt SKRs personalstatistik fanns i november 2020 också 2 030 ST-läkare i allmänmedicin anställda i regionernas primärvård. Dessa utgör tillsammans 1 680 årsarbetare.

Andel privata utförare i primärvården

Andelen privata utförare inom primärvården är relativt hög, men med stora skillnader mellan regionerna. Olika indikatorer finns som kan spegla andelen primärvård som drivs i offentlig respektive privat regi, antal listade, antal läkarbesök eller kostnader.

Andelen listade i offentlig regi avser status 2021-06-30. Antalet listade speglar väl hur stor andel av primärvårdsuppdraget som utförs i offentlig respektive privat regi. Antalet listade utgör också till stor del grund för den ersättning som regionerna betalar ut för primärvårdsuppdraget. Indikatorn ger en ögonblicksbild per 2021-06-30. SKR har inte regelbundet sammanställt denna information och tidsserie som speglar utvecklingen över tid saknas. Det finns inte heller planer eller rutiner för att ta fram utfallsmått på denna indikator kontinuerligt framöver. Källa: SKR 2021 (sammanställning av enkätuppgifter lämnade av regionerna)

Andelen läkarbesök speglar tillgängliga läkarresurser i primärvården. Dock kan det inte uteslutas att ekonomiska incitament i viss mån påverkar denna indikator. Privata utförare reagerar starkare på ekonomiska incitament än offentliganställda, vilket sannolikt har effekter på tillgänglighet, öppettider och arbetssätt. Om många besök uppfattas leda till högre ersättning, alternativt ambitioner att minska resursåtgång per besök, leder detta sannolikt till en högre produktivitet hos privata utförare än offentliga. Av tillgänglig data kan också noteras att andelen läkarbesök i primärvården som utförs på vårdcentraler som drivs i privat regi på riksnivå är högre (44 procent) än andelen som är listade på vårdcentraler i privat regi (41 procent). En fördel med detta mått att uppgifter kan redovisas över en lång tidsserie då uppgiften sammanställts på liknande sätt under många år. Uppgiften är en del i den offentliga statistiken.

Källa: [SKRs verksamhetsstatistik](#)³ verksamhetstabell 2011-2020, 2022-01-27.

Andelen kostnader för primärvård som drivs i egen regi avser räkenskapsåret 2020. För att uppgiften ska vara relevant på regionnivå har SKR bearbetat grunddatan. Merparten av nationella digitala aktörer är anslutna genom Region Sörmland och regionens kostnader för köp av primärvård från privata utförare som andel av nettokostnad (exkl. kostnader för läkemedel inom läkemedelsförmånen) för primärvård är 96 %. Då merparten av kostnaden för digital vård inte avser regionens egna invånare, har hela kostnaden för digital vård som tillhandahålls nationellt, till hela Sveriges befolkning, exkluderats. Region Sörmlands andel köp från privata utförare efter bearbetning uppgår till 31 % och analogt kostnaden för offentlig regi till 69 %.

Andelen kostnader för primärvård är en del i den offentliga statistiken och även detta mått kan presenteras i en längre tidserie. Som redovisats ovan innehåller uppgiften inte bara kostnader för de egna invånarna, utan också invånare från andra län som får vård av utförare anslutna i en annan region. Historiskt har detta varit ett marginellt problem, då antalet utomlänsbesök varit litet. Med en kraftig utveckling av digital vård och en koncentration av vårdgivare till några få regioner, ger detta mått en delvis felaktig bild på regionnivå. Beräkningar om läkarförsörjning på regionnivå rekommenderas inte göras grundat på detta mått. Beräkningar för riket är mindre problematiskt, då kostnaden för primärvård som köps från privata utförare väl speglar hur stor del av primärvården som utförs per regiform.

Källa: SCB uppgifter om offentlig ekonomi, baserat på regionernas räkenskapssammandrag. Datauttag från [Kolada](#)⁴ indikator N63219, 2022-01-27.

³ SKRs verksamhetsstatistik,

<https://skr.se/skr/halsasjukvard/ekonomiavgifter/ekonomiochverksamhetsstatistik.46542.html>

⁴ Kolada, <https://kolada.se/>

Tabell 1. Indikatorer visar andelen primärvård som drivs i offentlig respektive privat regi per region: antal listade, antal läkarbesök eller kostnader.

Region	Listade på vårdcentral i offentlig regi 2021-06-31, andel %	Kostnad för primärvård som drivs i offentlig regi, 2020, andel %	Läkarbesök i primärvården i offentlig regi 2020, andel %
Region Örebro län	89 %	84 %	86 %
Region Jämtland Härjedalen	86 %	83 %	85 %
Region Västerbotten	85 %	80 %	81 %
Region Norrbotten	85 %	82 %	82 %
Region Dalarna	82 %	79 %	83 %
Region Kalmar län	79 %	83 %	78 %
Region Värmland	78 %	79 %	79 %
Region Östergötland	77 %	79 %	78 %
Region Jönköpings län	74 %	74 %	69 %
Region Gotland	72 %	..	72 %
Region Sörmland	71 %	69 %	67 %
Region Blekinge	71 %	78 %	73 %
Region Kronoberg	67 %	72 %	65 %
Region Västernorrland	61 %	64 %	66 %
Region Gävleborg	60 %	70 %	62 %
Västra Götalandsregionen	57 %	63 %	55 %
Region Skåne	56 %	50 %	53 %
Region Uppsala	56 %	66 %	54 %
Region Halland	52 %	58 %	44 %
Region Västmanland	42 %	49 %	44 %
Region Stockholm	37 %	40 %	36 %
Riket	59 %	* 61 %	56 %

.. Värde saknas

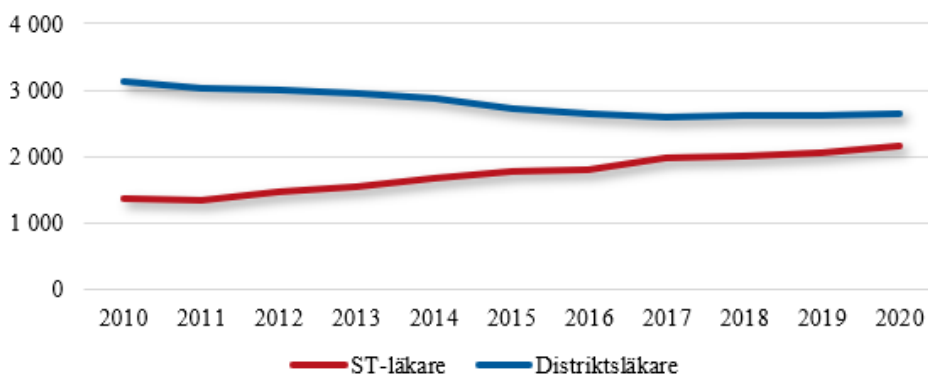
* Värde för riket exklusive Gotland

Källor: Listade på vårdcentral 2021-06-30, SKR 2021. Kostnad för primärvård 2020, SCB Offentlig ekonomi, regionernas räkenskapssammandrag. Läkarbesök inom primärvården 2020, SKR Verksamhetsstatistik 2021.

Utveckling över tid

Antalet regionanställda ST-läkare i allmänmedicin har ökat stadigt under perioden 2010 till 2020, från ca 1 380 ST-läkare i november 2010 till 2 150 ST-läkare i november 2020. Antalet distriktsläkare/specialister i allmänmedicin har under samma period till antalet minskat med 15 procent.

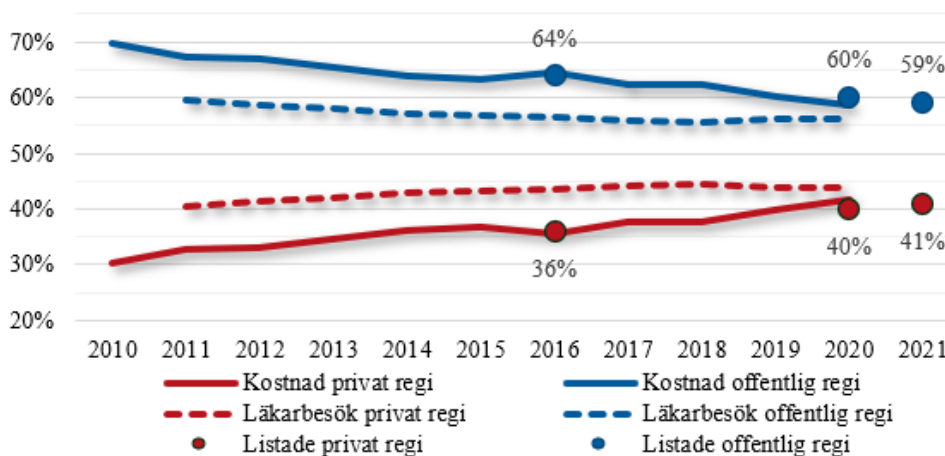
Diagram 1. Anställda distriktsläkare/specialist allmänmedicin i primärvården och ST-läkare allmänmedicin 2010-2020.

Källa: SKRs personalstatistik. Population: månadsavlönade

Under samma period har andelen av primärvård som utförs i offentlig regi minskat från 70 procent till 58 procent 2020, vilket motsvarar en nedgång mellan 2010 och 2020 med 16 procent.

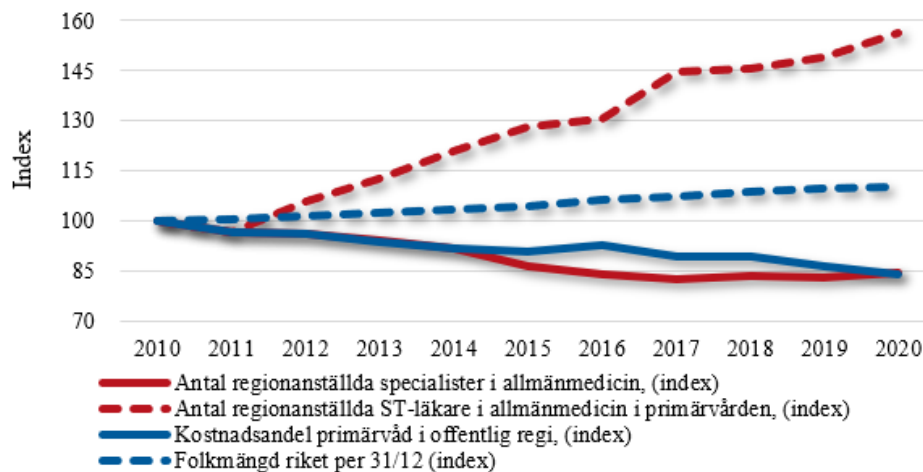
Diagram 2. Primärvård per regiform och år, andel %.

Källor: Listade på vårdcentral, Dagens Medicin (2016, 2020), SKR (2021). Kostnad för primärvård, SCB Offentlig ekonomi. Läkarbesök inom primärvården, SKRs Verksamhetsstatistik.

Antalet regionanställda specialister i allmänmedicin är i princip oförändrat över tid vid beaktande att den andel av primärvården som utförs i regionens regi minskat över tid, medan primärvård i privat regi ökat. Läkare har minskat med 15 procent och andel verksamhet som utförs i offentlig regi med 16 procent. Under samma period har emellertid befolkningen ökat med 10 procent. Då antalet läkare inte ökat i motsvarande grad innebär det fler invånare per specialist i allmänmedicin.

Diagram 3. Utveckling av antal anställda läkare i förhållande till en minskad andel av regiondriven vård.

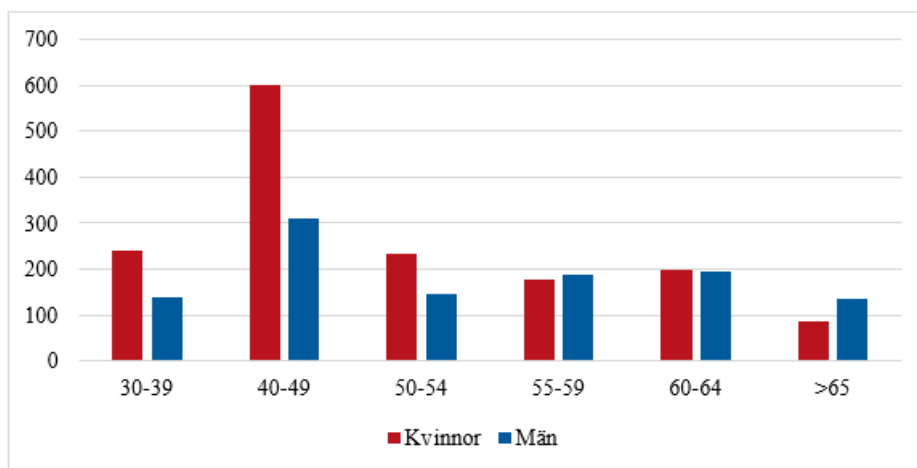

Källor: Kostnad för primärvård, SCB Offentlig ekonomi. Läkarbesök inom primärvården, SKRs Verksamhetsstatistik 2021.

Kön och ålder hos läkarna i regionernas primärvård

Andel kvinnor bland distriktsläkare/specialist i allmänmedicin är 58 procent. Kvinnor i åldersgruppen 40-49 år är den största gruppen. Medelåldern bland kvinnor är 49 år och bland män 53 år.

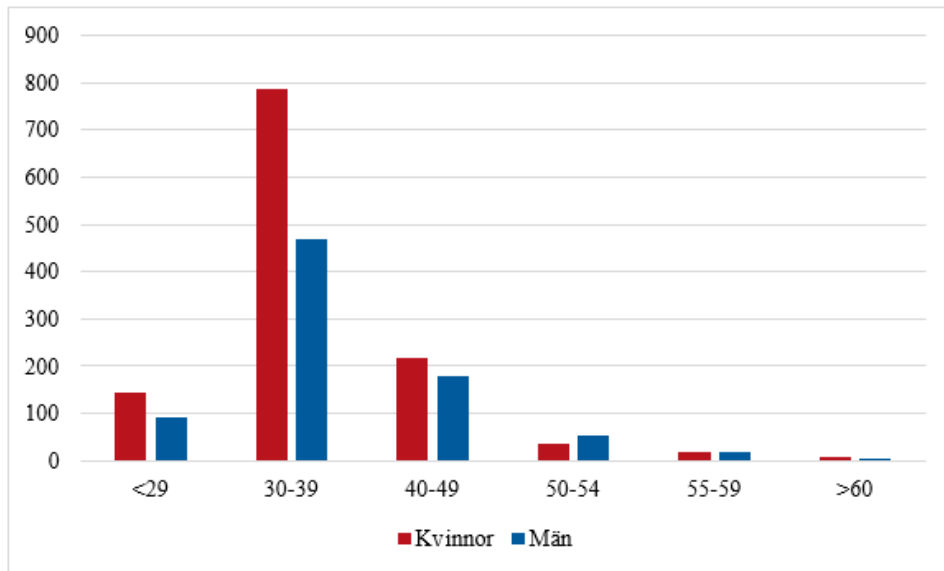
Diagram 4. Distriktsläkare/specialist i allmänmedicin per kön och ålder

Källa: SKRs personalstatistik. Population: månadsavlönade

Andel kvinnor är närmare 60 procent i gruppen ST-läkare i allmänmedicin i primärvården. Medelåldern är 36 bland kvinnor och 37 år bland män.

Diagram 5. ST-läkare i allmänmedicin i primärvården per kön och åldersgrupp

Källa: SKRs personalstatistik. Population: månadsavlönade

Sysselsättningsgrad i de olika läkargrupperna

De specialistkompetenta läkarnas sysselsättningsgrad är lägre (ca 8-9 procent) än regionsektorn som helhet som har en sysselsättningsgrad på närmare 93 % bland månadsavlönade som är sysselsatta. ST-läkarnas sysselsättningsgrad är noterbart hög (93 %) trots att ST-läkarna i större utsträckning befinner sig i ett åldersspann där många har yngre barn.

Uppgifter per region

Distriktsläkare/specialister i allmänmedicin och ST-läkare anställda i regionernas primärvård, per region

Tabell 2. Anställda i regionerna november 2020.

Region	Distriktsläkare/specialist i allmänmedicin	ST-läkare anställda i regionernas primärvård
Region Stockholm	380	280
Region Uppsala län	110	70
Region Sörmland	90	50
Region Östergötland	160	140
Region Jönköpings län	130	100
Region Kronoberg	50	60
Region Kalmar	100	70
Region Gotland	10	10
Region Blekinge	40	30
Region Skåne	390	290
Region Halland	80	40
Västra Götalandsregionen	420	360
Region Värmland	90	60
Region Örebro	100	60
Region Västmanland	40	40
Region Dalarna	80	90
Region Gävleborg	60	50
Region Västernorrland	40	40
Region Jämtland-Härjedalen	80	60
Region Västerbotten	100	70
Region Norrbotten	90	60
Summa, riket	2 650	2 030

Källa: SKRs personalstatistik nov 2020

ST-läkare i allmänmedicin per region, inklusive privata vårdgivare

Sammanställning av antal ST-läkare i allmänmedicin, uppdelat på regionanställda och anställda hos privata vårdgivare. Uppgifterna är insamlade från regionerna och rör maj/juni 2019 respektive maj/juni 2021. Uppgifterna per region är avrundade till närmsta tiotal.

Tabell 3. Antal anställda i regionerna, inklusive privata vårdgivare

Region	ST-läkare i allmänmedicin, 2019	ST-läkare i allmänmedicin, 2021
Region Stockholm	590	660
Region Uppsala län	100	130
Region Sörmland	70	90
Region Östergötland	130	140
Region Jönköpings län	130	160
Region Kronoberg	50	60
Region Kalmar	90	90
Region Gotland	20	20
Region Blekinge	40	50
Region Skåne	400	470
Region Halland	90	90
Västra Götalandsregionen	550	570
Region Värmland	70	80
Region Örebro	80	80
Region Västmanland	80	90
Region Dalarna	100	110
Region Gävleborg	70	80
Region Västernorrland	60	70
Region Jämtland-Härjedalen	60	70
Region Västerbotten	120	110
Region Norrbotten	70	80
Summa, riket	2 950	3 286
Varav regionanställda	2 030	2 116
Varav privatanställda	920	1 170

Källa: Uppgifter SKR samlat in från regionerna maj/juni 2019 respektive maj/juni 2021